

Elnöki beszámoló az MTA Debreceni Területi Bizottságának 2012. évi munkájáról¹

Alelnök Úr! Igen Tisztelt Elnökség!
Tisztelt Közgyűlés! Hölgyeim és
Uraim!

Az MTA Debreceni Területi Bizottságának történetében a mögöttünk hagyott 2012-es esztendő – a korábbiakhoz hasonlóan – igen változatos és eseménydús, rendezvényekben gazdag időszak volt. Mint köztudott, a területi bizottságok küldetése az, hogy a tudományos munkát a régióban támogassák, szervezését elősegítsék, az együttműködés különböző formáit kínálják fel mindazoknak a kutatóknak, akik ezt igénylik. Törekvéseinket ezúttal is ennek a gondolatnak a jegyében célszerű összegeznünk, s a DAB tevékenységének elmúlt esztendei eredményeit számba véve kell felmérnünk azokat a lehetőségeket és adottságokat, amelyek között regionális bizottságunk működhetett.

Mindenekelőtt engedjék meg, hogy szomorú kötelességemnek tegyek eleget.

1 A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága (DAB) elnökének és főtítkárának beszámolója a Közgyűlés 2013. február 27-én tartott ülésén hangzott el.

Kegyelettel emlékezünk az elmúlt évben közülünk eltávozott kiemelkedő tudósokra, elsősorban azokra, akik az MTA és ezen belül a DAB tudományos tevékenységét reprezentatív munkásságukkal öregbítették. Az elmúlt évben két korábbi elnökünk – Berényi Dénes és Lipták András – elhunytával pótolhatatlan veszteség érte régióink tudományos életét, a szolnoki szakbizottság pedig Szabó László professzor személyében veszítette el korábbi aktív, majd tiszteletbeli elnökét. Valamennyiük emlékét tisztelettel megőrizzük, és bízunk abban, hogy nemzetközi híré tudományos munkásságuk és az MTA debreceni területi régiójában kifejtett tudományszervező tevékenységük folytatókra talál a fiatalabb nemzedékben.

Tisztelt Közgyűlés!

A DAB történetében az elmúlt esztendő jelentékeny strukturális átszervezés éve volt. A Magyar Tudományos Akadémia 2011. december 5-ei rendkívüli Közgyűlésének 8/2011.(XII. 5.) számú határozatával elfogadta az akadémiai intézményhálózat átalakításának programját, amelynek során a területi bizottságok jogutódlással egy szervezetben (Magyar Tudományos Akadémia

Területi Akadémiai Bizottságok Titkársága) működnek tovább. Ez azt jelenti, hogy az öt területi bizottság gazdasági irányítása a Területi Akadémiai Bizottságok Titkárságának hatáskörébe került, s így az egyes területi bizottságok megszűntek önálló gazdasági egységekként működni, mindennemű pénzügyi elszámolásunk a központi titkárságon keresztül történik. Az is köztudott, hogy a kutatásokra fordított anyagi keret, így az MTA ez évi költségvetése 20 %kal nőtt, de a területi bizottságok gazdálkodási keretei még nem alakultak ki véglegesen. Működésünkkel kapcsolatban számos szabályzat készült és készül, az új Szervezeti és Működési Szabályzat lesz valamilyen területi bizottságra érvényes. Az új keretek között továbbra is szakmai önállóságunk, sok évtizedes hagyományaink és helyi adottságaink szerint kívánjuk a debreceni bizottság munkáját szervezni, s ennek megfelelően kívánjuk a régió tudományos életét segíteni.

Számos példa van arra, hogy az országosan érezhető kedvezőtlen gazdasági körülmények között és ezek ellenére is lehet a tudományban jelentőset alkotni. Csupán példaként említem, hogy az MTA által meghirdetett Lendület-programnak, amely a nemzetközi szinten is elismert hazai kutatási projektek támogatását szolgálja, régiókban négy nyertese is van: Nagy László, Barta Zoltán, Molnár Lajos és Fuxreiter Mónika hozott létre olyan kutatócsoportot, amely méltán nyerte el az MTA által újonnan alapított rangos pályázatát.

Ők egyetemi, tanszéki keretek között folytatják kutatómunkájukat, de az MTA-program támogatásával, ez pedig egyértelmű jelzése az egyetemi és akadémiai szféra szoros kapcsolatának és szerves együttműködésének.

Területi bizottságunk 2012. évi munkáját mindenekelőtt néhány adattal szeretném illusztrálni. Magyarországnak mintegy 13000 tudományosan minősített akadémiai köztestületi tagja közül régiókba tartozik 1191 fő, ebből 30 akadémikus, 8 Eötvös-koszorús doktor, 21 fő pedig közgyűlési doktor képviselő. Ezek a számok tudományos potenciálunk erősségét egyértelműen jelzik. Ennek megfelelően a DAB 14 szakbizottságban és 82 munkabizottságban látja el feladatát. Egy-egy szakbizottságunk működik Nyíregyházán ill. Szolnokon, mindkét városban a helyi főiskola a tudományos közélet bázisa. A szakbizottságok munkájáról a DAB tudományos titkára fogja előterjeszteni beszámolóját. Itt most csak jelzem, hogy a DAB 2012-ben 159 rendezvénynek adott otthont, s ezek 60 %-ának a szakbizottságok voltak a szervezői.

A 2012-es év kiemelkedő rendezvénye a tudomány hónapjának debreceni nyitóünnepsége volt november 12-én. Ennek programját a „Felfedező tudomány” központi témához kapcsolódva, a kutatás és az alkalmazás kettős szempontjának megfelelően alakítottuk ki. Hagyományainkhoz híven, a régió három megyéjének Kereskedelmi és Iparkamarája volt ebben együttműködő partnerünk. Ekkor Barta András professzor elő-

adása hangzott el a magyarországi bankjegyek csomagolószalagjainak történetéről, ami nemzetközi vonatkozásban is a numizmatika, a pénz- és banktörténet új tudományágának számít. Nagy érdeklődéssel kísért előadásához kapcsolódott a szóban forgó anyagból rendezett kiállítás, amelynek anyaga jelentékeny muzeológiai értéket képvisel. Ezt követően még két előadás szólt időszerű kereskedelempolitikai témákról: Botos Viktor ügyvezető igazgató a HIPAvilon Magyar Szellemi Tulajdon Ügynökség Nonprofit Kft. tevékenységét mutatta be, Czuriga Eszter, az Európai Bizottság Regionális és Városfejlesztési Főigazgatóság programmenedzsere pedig Európa a régióban címmel tartott tájékoztatót a közeljövő programozási lehetőségeiről.

Hagyományaink szerint minden évben ekkor, a Tudomány Ünnepe kerül sor az Észak-Alföldi Regionális Innovációs Díjak átadására. Ezt az elismerést az MTA Debreceni Területi Bizottságának kezdeményezésére a régió három megyei kereskedelmi és iparkamarája 1996-ban alapította. A díj célja olyan – regionális és országos szinten is – eredményes tudományos-technológiai fejlesztő munka és kimagasló egyéni teljesítmény jutalmazása, amely termék- vagy szolgáltatásfejlesztést, műszaki vagy ipari innovációt valósított meg. A pályázatot a DAB és a régiójához tartozó három Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, valamint 2009-től az INNOVA Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség

közösen hirdeti meg. Az elbírálást a DAB vezetősége, a kamarák és az INNOVA véleményezése, illetve rangsorolása alapján végzi, szakértők bevonásával. Az Innovációs díjat (oklevél és plakett) a DAB elnöke és a kamarák elnökei közösen adják át minden évben a Magyar Tudomány ünnepén. 2012-ben a díjat Hajdú-Bihar megyében az AGRI-CORN Malomipari és Gabonafeldolgozó Kft, Jász-Nagykun-Szolnok megyében a NAGYKUN-HÚS Húsipari és Kereskedelmi Kft, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében pedig a NYÍRSÉGVÍZ Nyíregyháza és Térsége Víz- és Csatornamű Zrt. érdemelte ki. Emléklapot kapott továbbá a Minimold Kft. Ugyanezen alkalommal került sor az Atomkutató Intézet Szalay Sándorról elnevezett tudományos díjának átadására is, ezt ebben az évben Balogh Kadosa tudományos főmunkatárs nyerte el a Kálium-Argon laboratórium létrehozásáért. A díjat Fülöp Zsolt igazgató úr adta át.

Az MTA DAB Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei szakbizottsága november 15-én tartotta tudományünnepi rendezvényét, ezt a nyíregyházi tanárképzés fél évszázados jubileumával kapcsolták egybe a rendezők. A plenáris tudományos előadások egyike a romológia, másik a gépgyártástechnológia időszerű kérdéseit taglalta. Jász-Nagykun-Szolnok megyében november 16-án „Nyelvi és tárgyi örökségünk a Nagykunságon” címmel zajlott le a tudományos program. Az MTA Kolozsvári Területi Bizottságával történő együttműködésünk

jeleként említhető, hogy november 23-án a kolozsvári tudományünnep egyik meghívott plenáris előadója Imre Mihály debreceni professzor volt, de ezen túl is állandónak, szervesnek és folyamatosnak mondható a DAB és az erdélyi tudományos élet kapcsolata.

Ugyancsak az elmúlt év fontos tanácskozásainak egyikeként említhető, hogy az MTA regionális bizottságainak vezetői évi szokásos értekezletüket megtartották, ezúttal a miskolci bizottság volt a rendező, s a Szépművészeti Magyar Nyelv Múzeumában tartott megbeszélésen vitathattuk meg közös gondjainkat és programjainkat.

Mint minden előző évben, úgy most is megrendezte bizottságunk a régió akadémikusainak karácsonyi összejövetelét, amelyen Háromhuta község betlehemes csoportja tartott bemutatót, amelyért ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

A DAB vezetése kiemelten fontos feladatának tekinti a tudományos utánpótlás támogatását, a fiatal nemzedék kutatói ambícióinak segítségét. Ennek a törekvésnek a jegyében újtípusú rendezvényünk volt ebben az évben az ún. „DAB-gimi” előadássorozat, azaz a DAB és a Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium együttműködése a középiskolás korosztályt leginkább érdeklő témákban. A rendkívül színes, de ugyanakkor alapvetően tudományos előadásokon jelentős számú középiskolás vett részt. Eseményenként két különböző tudományterületről egy-egy előadás hangzott el neves előadóktól a középiskolások tudásszintjéhez iga-

zodva. Így pl. Oláh Szabolcs: *A reklám és az irodalom*, Páll Dénes: *A néma gyilkos. A magas vérnyomásról* (szeptember 19–20.), Beke Dezső: *A nanovilág meghódítása: nanotudomány és nanotechnológia*, Maticsák Sándor: *Sumérok, hunok és a halzsíros atyafiak. A magyar nyelv eredetkérdései* (december 5.). A szellemes címadás fontos vonzóerő!

A Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok Hatvani István Szakkollégiuma rendszeresen a DAB székházban tartja Tudományos Hallgatói Konferenciáját. A legutóbbira december 7-én került sor, amelyen hat szekcióban hangzottak el előadások, bizonyítva, hogy régióink a tudományos utánpótlásnak nincs híján. Ehhez a rendezvényhez területi bizottságunk a jövőben is igyekszik fokozott mértékben szakmai támogatást nyújtani.

2012-ben a korábbiaknál is sikeresebb volt a DAB Klubjának működése. Számos rendezvénye teltházzal vonzott. Igen szerencsésnek bizonyult a DAB-Klub és a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Közművelődési titkárságának az együttműködése. Igen sikeres esti előadást tartott itt Galánfi András és Gyimóthy Gábor, de különösen emlékezetes volt Szabó András előadóművész két estje, ahol a 70 éves művész felejthetetlen élményben részesítette népes hallgatóságát.

Az elmúlt évben is törekedtünk arra, hogy a régió legkiválóbb kutatóinak munkásságát elismerjük. A DAB Pro Scientia Érmét 2012-ben Fésüs László akadémikus kapta, aki a

Biokémiai és Molekuláris Biológiai Intézet igazgatója, s a tudományos kutatás területén nemzetközileg kiemelkedő eredményeket ért el. A DAB Pro Cooperatione díját Serban Margit a Temesvári Egyetem Gyermekegésztudományi és Immunológiai osztályának nemzetközileg is elismert vezetője, magyar anyanyelvű román állampolgár kapta. A DAB Plakettet nyertesei voltak a 3 tudományterületen: Jánosi Zoltán egyetemi tanár, a Kölcsény Társaság elnöke, a 20. századi magyar líra és ezen belül az archaikus kultúrák líratörténeti jelentőségének országosan elismert kutatója, Sápó Péter a Sebészeti Intézet Augusta Sebészeti Központ Regionális Onkológiai Sebészeti Központ szakmai igazgatója és Tóth Béla erdőmérnök, akinek tudományos kutatásai elsősorban a szikesek fásítási lehetőségeihez és a nyárfanemesítéshez, azok termesztéstechnológiájának fejlesztéséhez kapcsolódtak.

Számos neves professzor, világhírű kutató fordult meg székházunkban, s tartott előadást, konzultációt vagy workshopot. Ilyen volt többek között Saul Shaken látogatása. A jeruzsálemi Héber Egyetem professor emeritusa a vallástudomány szakembereivel folytatott eredményes konzultációt. A DAB székház rendezvényein a teljesség igénye nélkül résztvevőként, vagy vendégként a következő közismert személyiségek vettek részt: Pálincás József, az MTA elnöke, az elnökség tagjai közül Maróth Miklós és Dudits Dénes alelnökök, Csépe Valéria főtitkárhelyettes, továbbá Miklóssy Ferenc, a Haj-

dú-Bihar megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, Prof. Dr. Hartmut P.H. Neuman, a Freiburgi Egyetem Megelőző-Belgyógyászati Tanszékének vezetője, Somogyi Béla Debrecen kulturális alpolgármestere, Fábián István, a DE rektora, Simai Mihály, a Magyar ENSz Társaság elnöke, Kiss Zoltán Csaba, a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság vezetője, Aradi Csaba, a Hortobágyi Nemzeti Park korábbi igazgatója, Varga Lehel, az Országos Sportegészségügyi Intézet Észak-Alföldi Regionális Központi Rendelőjének vezetője és még sokan mások.

Székházunk számos kiállításnak is helyet adott az elmúlt évben. Nagy Mariann nyíregyházi képzőművész festményeit, Fekete Nóra pedig textilművészeti alkotásait mutatta be. Kiemelkedő érdeklődés kísérte a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár és Szekesfehervár Megyei Jogú Város Levéltára közös kiállítással egybekötött rendezvényét, amely „A fehervári vendéglátás múltjából” és „A debreceni Aranybika” címmel számos vendéglátóipari érdeklődőt vonzott.

Végezetül röviden jövőbeli terveinkről szeretnék beszélni.

Székházunk infrastruktúráját 2012-ben a közismert átszervezések és takarékosági intézkedések miatt a korábbiaknál szerényebb mértékben tudtuk fejleszteni. Reményeink szerint ez a helyzet 2013-ban javulni fog (kerékpártároló, nagyelődő széksofának felújítása).

Az elkövetkező időben rendezvényeink számát legalább is szinten

tartani (vagy még inkább növelni) szeretnénk, valamint vendégszobáink kapacitásának teljesebb kihasználására is törekszünk. A határon túli tudományosság támogatására továbbra is nagy gondot fordítunk. Elsősorban a partiumi és erdélyi – nagyváradai és kolozsvári – szakemberekkel, az MTA Kolozsvári területi Bizottságával és az Erdélyi Múzeum Egyesülettel kialakult együttműködésünk folytatására és erősítésére fordítunk gondot.

Rendezvényeink propagálását ugyancsak szeretnénk erősíteni. Ezúton is jelezzük, hogy minden csütörtökön a következő hét programjának rövid összefoglalóit tudományos közösségünk tagjai és az érdeklődők címére elektronikusan megküldjük. Bárki, aki ezt a díjmentes szolgáltatást igényli – e-mail címe megküldése után – rendszeresen kaphatja az információkat. A tavalyi címlistánk 30 fővel növekedett, így jelenleg közel négyszáz címre továbbítjuk a DAB-híradó információit.

Már most számos jele van annak, hogy 2013-ban is nagy aktivitást mutatnak szakbizottságaink és munkabizottságaink. Több országos és nemzetközi konferencia időpontját már eddig is rögzítettük. Már lezajlott a finnugor szeminárium Kálmán Béla akadémikus 100. születésnapján, nemrég került sor a Hortobágyi Nemzeti Park kisvízterek rehabilitációjával foglalkozó tanácskozására, sorra fog kerülni az agykutatás napjának konferenciája. Csak néhányat említve további rendezvényeink közül: Synkope 2013 orvosi konferencia,

országos múzeumandragógiai konferencia (mindkettő májusban), júliusban az anglisztika nemzetközi konferenciája (Lexical Functional Grammar Conference), augusztus végén a matematikusok konferenciája a differenciál geometriáról és a relativitáselmélet alkalmazásáról, az Alzheimer konferencia pedig szeptemberben kerül sorra. A 2013. évi tudományünnep országos megnyitása november elején Veszprémben (VEAB) lesz, mi pedig idén is régióink három megyéjének Kereskedelmi és Iparkamarájával közösen rendezük meg nyitóünnepségünket november 11-én. Az országos vonatkozásban megadott központi témához kapcsolódóan a legtöbb szakbizottságunknak lesz rendezvénye novemberben.

Tisztelt Közgyűlés! Végezetül, de nem utolsó sorban, ehelyütt is szeretnék köszönetet mondani a DAB-székház valamennyi munkatársának, akik minden elismerést megérdemelnek azért, hogy a csökkentett létszámból fakadó munkatöbblet ellenére is sikeresen látták el feladataikat. Ez a jövőben is alapfeltétele munkánk sikerének. Köszönet illeti régióink tudományos közösségének mindazon tagjait, akik a 2012-es évben hozzájárultak programjaink eredményes lebonyolításához.

2013. évi terveink, tudományos rendezvényeink csakis a különböző kutatási területek és közéleti intézmények együttműködésével válhatnak valóra. Ehhez kívánok a régió valamennyi szakemberének, tudományos kutatójának és intézményének

további sikereket, kívánom, hogy az előttünk álló év a mögöttünk ha-

gyottnál is eredményesebb legyen.

Bitskey István

Főtitkári beszámoló az MTA Debreceni Területi Bizottsága szakbizottságainak 2012. évi munkájáról

Alelnök Úr! Igen Tisztelt Elnökség! Tisztelt Közgyűlés! Hölgyeim és Uraim!

Feladatom a DAB szakbizottságainak 2012-i tevékenységéről beszámolni. Mivel e bizottságok munkájukat általában a szűkebb szakmai közegben, a munkabizottságok szervezésében végzik, beszámolómat is az egyes szakbizottságokra lebontva állítottam össze.

Az *Irodalom- és Nyelvtudományi Szakbizottság* irodalomtudományi munkabizottságának legnagyobb konferenciája *A kora újkori prózai kegyességi műfajok rendszere és elmélete* című tanácskozás volt. Előadás-sorozatot szerveztek a Debreceni Egyetem Társas-Kognitív Nyelvészeti Kutatócsoportjával. Megünnepezték a Dickens-bicentenáriumot. A Nyelvtudományi Munkabizottság országos jelentőségű stilisztikai konferenciát szervezett. Az egyetem TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 számú („A Debreceni Egyetem tudományos műhelyeinek támogatása”) pályázatából ismét megvalósult a Fiatal Irodalmárok Fóruma. A Hattvani István Szakkollégium Tavaszi Hallgatói Konferenciáján 17 hallgató mutatta be kutatásai eredményét.

2012-ben lezárult a „Nyelvtechnológia és bioetika” területén dolgozó kutatócsoportokkal folytatott együttműködés. Igyekeztek megszólítani a magyar szakos tanárokat Debrecenen kívül is. Rendezvényeikre 610 fő volt kíváncsi.

A *Társadalom- és Történettudományi Szakbizottság* Szociológiai munkabizottsága könyvekkel, tanulmányokkal, tudományos rendezvényekkel gazdagította a régió szakmai közéletét. A Történettudományi Munkabizottság szakmai kapcsolatainak elismerését jelentették a Tudományegyetemi Karoktól (TEK) és az Eperjesi Egyetemtől kapott díjak. Papp Klára elnök asszony az Eperjesi Egyetem ezüst érmét kapta tudományos szervező, kapcsolaterősítő tevékenységéért. A Néprajzi Munkabizottság előkészítette kiadásra a Gunda Béla akadémikusról készülő könyvet; rendezvényeik a térséghez és a pályázati témákhoz kapcsolódtak. A Településtudományi és Területfejlesztési Munkabizottság számos PhD hallgatót, határon túli, nyíregyházi és miskolci kollegát is bevont rendezvényeibe. Egy újabb HU-RO projekt biztosít majd lehetőséget a Szegedi Akadémiai Bizottsággal és